

MØN BIOSFÆRE ÅRSRAPPORT 2022

MØN
UNESCO
BIOSFÆRE

Partnerskab i samspil med naturen

MØN BIOSFÆRE ÅRSBERETNING 2022

Side 3

FORORD

Side 4

MØN BIOSFÆRE - KORT FORTALT

Side 6

TRIVSEL, LIVSKVALITET OG FÆLLESSKAB (FOKUSOMRÅDE 1)

- AmbassadørNyt
- Biosfære Julebazar
- Oplevelser i Biosfære Møn
- Sundhed og trivsel i biosfæreområdet
- Registrering af reliktpanter i Vordingborg kommune 2022
- Nyt kultursamarbejde: Vilde Visioner på Kunsthal 44Møen

Side 11

MERE OG BEDRE NATUR PÅ LAND (FOKUSOMRÅDE 2)

- LIFE ORCHIDS 2022
- Ny Naturnationalpark i Møn Biosfære – Ulvshale Skov
- Vordingborg Kommune kåret som Danmarks vildeste kommune i 2022!
- Stor succes med genopretning af nyt kalkoverdrev på Østmøn
- Frivillige initiativer for naturbevarelse i biosfæreområdet
- Nyt om Dark Sky

Side 18

VAND I BALANCE (FOKUSOMRÅDE 3)

- Fokus på naturbaserede løsninger i kystvande
- Truede padder i Biosfære Møn 2022
- Rovfiskene i biosfæreområdet

Side 20

BÆREDYGTIGT ERHVERVSLIV, LANDBRUG OG TURISME (FOKUSOMRÅDE 4)

- Bæredygtig turisme
- PRØV – nyt fødevarer-netværk er etableret
- Bæredygtig Emballage i biosfæreområdet
- Sommer i biosfæreområdet

Side 23

VIDEN, LÆRING OG FORMIDLING (FOKUSOMRÅDE 5)

- Danmarks første Biosfære Camp for 6. klasser på Møn i 2022
- Fokus på Sporløs Færd i Naturen
- Naturprojekt i Oddermosen - status

Side 25

UDVIDELSE OG EVALUERING AF BIOSFÆREOMRÅDET (FOKUSOMRÅDE 6)

- Status på udvidelse

Side 25

INTERNATIONALE MØDER, SAMARBEJDER, ETC.

Nyt fra internationale UNESCO samarbejder

Bliv ambassadør for Møn Biosfæreområde: <https://vordingborg.dk/biosfaere-moen/bliv-ambassadoer/>

Abonnér på nyheder: <https://vordingborg.dk/biosfaere-moen/nyheder/>

Følg os på Facebook: <https://www.facebook.com/groups/biosfaeremoen/>

Møn Biosfære Årsrapport 2022 er trykt på FSC-mærket papir

FORORD

Så gik der lige fem år.

Det er ret imponerende at se, hvordan Møn UNESCO Biosfære har udviklet sig siden 2017, hvor vi modtog udnævnelsen fra FN ved et smukt arrangement i Stege Kirke.

Den første udviklingsplan for biosfære-projektet var på netop fem år og det betyder, at vi i 2022 har gjort status og kigget fem år frem igen. Alt det er samlet i den nye "Udviklings- og handlingsplan for Møn Biosfære 2022 – 2027", som ligger på vores hjemmeside – som i øvrigt også er sprit ny. Besøg den endelig på biosfære.vordingborg.dk.

Møn UNESCO Biosfære har vokset sig stærk på de fem år. Så meget står ret tydeligt tilbage, når man sådan samler op på beridterne. Styrken kommer fra alle jør, der har meldt sig som biosfære-ambassadører og derigennem er med til at forandre hverdagen i en mere grøn, stærk og lokal retning til glæde for Møn. Alle de små og store projekter er med til at sikre, at Møn også i fremtiden bliver et sted, hvor vi kan skabe forretning, købe bolig og leve i respekt med naturen.

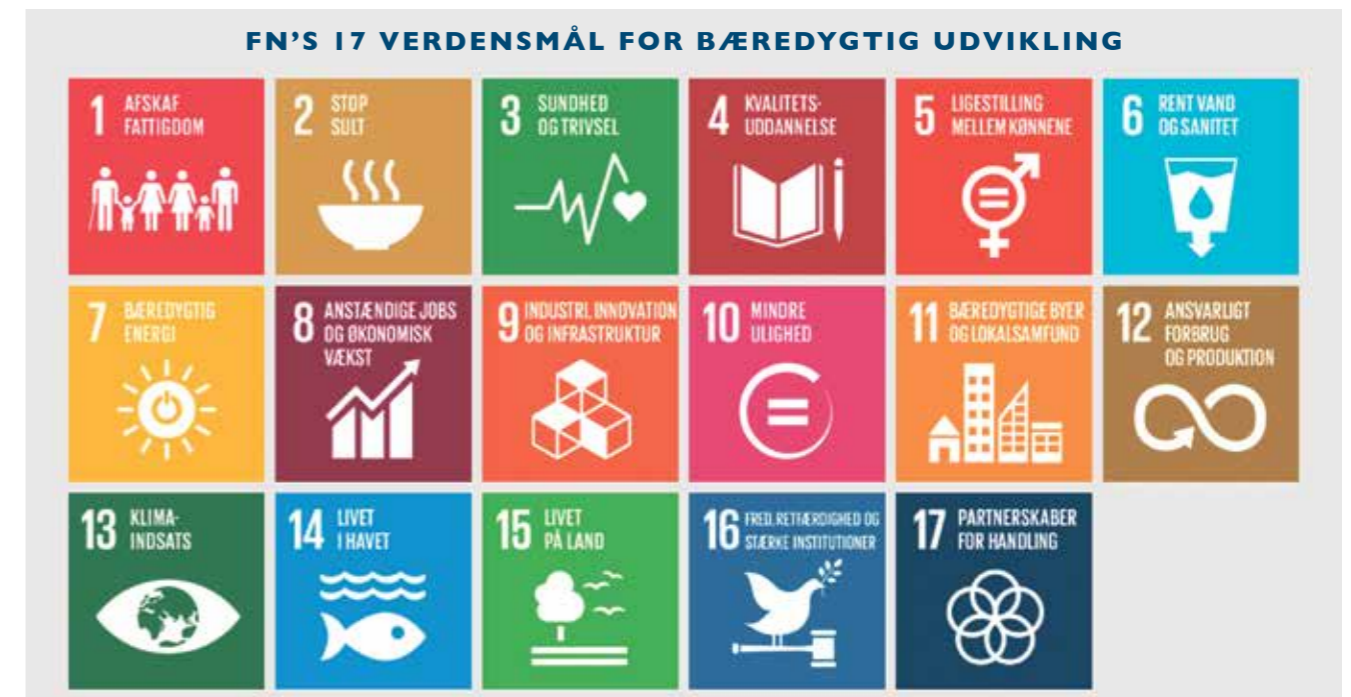
Jeg er helt med på, at alle ambassadører ikke altid er enige om, hvad der er et godt biosfære-projekt; Rammer vi den rigtige balance mellem benyttelse og beskyttelse af naturen? Får vi skabt nok ny natur? Er vi ambitiøse nok i de enkelte projekter?

Men jeg noterer mig en meget væsentlig ting. Alle diskussioner starter tre- fire skridt længere fremme end tidligere. Vi er alle enige om at målet er en god balance mellem det at leve et moderne liv, hvor der skal skabes jobs, som kan betale af på terminen derhjemme og så, at det sker i respekt for naturen. Den enighed om målet er en enorm styrke som lokalsamfund.

I denne årsrapport for 2022 kan du læse om nogle af de mange projekter, der har været i gang i løbet af året. Vi har delt det op i de 6 fokusområder, som er styrende i den nye 2022 – 2027 plan for Møn UNESCO Biosfære.

God læsning og jeg håber vi ses til næste temamøde. Hold øje på facebook og på hjemmesiden.

*Ole Hampenberg Andersen
Centerchef i Vordingborg Kommune*

Verdensmålene for bæredygtighed er FN's store plan for hele verdens bæredygtige udvikling. De består af 17 overordnede mål – og 169 delmål – som sætter retningen på at løse klodens største problemer inden 2030. Hele verden skal gøre en ende på ekstrem fattigdom og sult, vi skal sikre uddannelse, anstændige jobs og ligestilling, mindske uligheden, sørge for bæredygtig produktion, infrastruktur og energi, sikre den artsrige natur på land og i vandet og vi skal bekæmpe klimaforandringer. Vi skal, kort sagt, kunne leve et ordentligt liv nu og give verden videre i ordentlig stand til de kommende generationer.

Vi tager lokalt ansvar for fællesskab, livskvalitet og vækst i samspil med naturen

MØN BIOSFÆRE – KORT FORTALT

Møn de omkringliggende øer og vandområder blev den 14. juni 2017 optaget i UNESCOs verdensomspændende netværk af biosfæreområder. Møn Biosfære indgår på den måde sammen med mere end 700 biosfæreområder verden over, som UNESCO har udpeget til modelområder for lokal drevet bæredygtig udvikling og implementering af FN's Verdensmål.

I 2017 blev Møn samtidig udpeget til Nordens første Dark Sky Park og Community. Både UNESCO- og Dark Sky-udpegningerne hylder den mønske natur som værende i verdensklasse og anerkender den indsats, de lokale yder for at udvikle samfundet i samspil med naturen. Biosfæren er det rum, der omgiver os med alle levesteder og arter på land, i vandet og i luften.

Omfang: Møn Biosfæreområde udgør en del af Vordingborg Kommune og er Danmarks første og indtil nu eneste biosfæreområde.

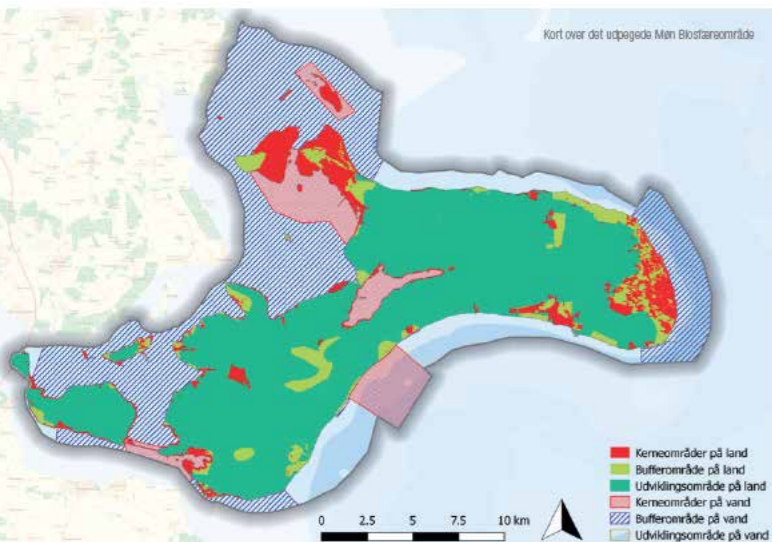
Areal: Møn Biosfæreområde har en størrelse på 450 kvadratkilometer, der dækker både land, fjorde og kystvande (hele kommunens areal udgør 621 kvadratkilometer). Kystarealet i biosfæreområdet dækker ca. halvdelen af de 450 kvadratkilometer.

Befolkning: Knap 10.000 (indbyggertal for hele kommunen er 45.268 (2021))

Udviklingsprojekter: I biosfæreområdet arbejdes der med forskellige udviklingsprojekter inden for de tre udpegede indsatsområder: vand, land og det naturlige og uforstyrrede mørke. Der har været fokus på projekter med fokus på bæredygtig kystturisme, udvikling af Dark Sky, beskyttelse af vilde bier, bæredygtig turismestrategi, velkomstcenter, lokale fødevarer osv. Dertil er fokus på formidling af natur og kultur gennem information til både gæster og borgere i biosfæreområdet prioriteret.

Landskabstyper: Fem hoved-landskabstyper indgår i biosfæreområdet: • Møns Klint og Høje Møn • De vestmønske istidslandskaber med moræner, dødshuller, hat-formede bakker, smeltevandsaflejringer og tunneldale • Postglaciale landskaber som strandvolde og strandenge, skabt gennem erosion og transport af materiale • Østersøen, fjorde og nor • 185 km kystlinje med forskellige landskabsformer, som stadig er under stor forandring.

Beskyttelse: Biosfæreområdet omfatter fire Natura 2000 områder og dele af et femte område, seks EU-habitatområder, et delvist EU-fuglebeskyttelsesområde og dele af et Ramsar-område. Desuden omfatter området to nomineringer af international geologisk interesse (GeoSites), fire National Geologic områder af interesse (NGI) og fire nationale kystlandskaber (NK). Dele af to dyreliv-fredningsområder indgår også i det samlede biosfæreområde. Møns Klint er p.t. i en kandidatproces ift. at blive UNESCO Verdensarv.

Kulturarv: De arkæologiske og kulturhistoriske værdier er store i Møn Biosfæreområde. Både byerne og det åbne land rummer en righoldig kulturhistorisk arv, der vidner om menneskets påvirkning af omgivelserne igennem tiderne.

FORMÅL OG VISION

Det har fra starten stået klart, at Møn som ø og lokalsamfund på mange måder allerede var rodfæstet i de udviklingstanker, der ligger bag UNESCOs biosfæreprogram. Mennesker, myndigheder og virksomheder har en grundlæggende respekt for den natur, de bor og arbejder i, og en forståelse for naturens bidrag til den lokale økonomi.

Dette harmonerer godt med, at bevarelse af den artsrige natur, den rige kulturarv og den lokale udvikling af erhvervsliv, uddannelse og bosætning i samspil med naturen er i fokus i biosfæreområder. Et af de centrale mål med Møn biosfæreprojektet har fra starten været at bidrage til bedre livsvilkår for lokalbefolkningen igennem uddannelse, fokus på sundhed, livskvalitet og arbejdspladser. Vi vil sikre, at den unge generation vil vende tilbage og bosætte sig i Møn Biosfæreområde. Årsagen skulle være, at de i en unik kystnatur vil finde et levende samfund med gode boliger, adgang til arbejdsmarkedet og skoler til deres børn og adgang til gode kultur- og fritidsoplevelser og en gratis og lettilgængelig kvalitetsnatur.

I 2017 satte vi ud med en vision om, at Møn Biosfære skulle blive et internationalt kendt eksempel på bæredygtigt forvaltet skandinavisk kystnatur. I de foregående fem år har vi afprøvet og demonstreret metoder, der forener bevarelsen af den biologiske mangfoldighed med bæredygtig brug af naturen. Dette er sket under mottoet: "Vi tager lokalt ansvar for fællesskab, livskvalitet og vækst i samspil med naturen".

Denne vision er naturligvis ikke noget, man klarer på fem år. Derfor rammer målsætningen og dette motto stadig godt, når vi skal fortælle om visionen for Biosfære Møn. Vi vil også i denne anden

udviklings- og handlingsplan for Møn Biosfære have fokus på, hvordan vi lever, arbejder og udvikler vores økonomi og samfund i samspil med naturen.

Da Møn blev udpeget som biosfæreområde, blev vi en del af det UNESCO-program, der hedder Man & Biosphere (MAB). Af alle UNESCO-programmer er biosfæreområder de steder, der lægger mest vægt på mennesker i samspil med naturen.

Der lægges samtidig stor vægt på at inddrage videnskaben i, hvordan vi bliver klogere på de bedste løsninger for bæredygtig udvikling i samspil med naturen.

MAN & BIOSPHERE (MAB) – PROGRAMMETS STRATEGISKE MÅLSÆTNINGER:

1. Bevare biodiversiteten, genoprette og forbedre økosystemtjenester og fremme bæredygtig brug af naturressourcer.
2. Bidrage til at opbygge bæredygtige, sunde og retfærdige samfund, økonomier og blomstrende menneskelige bosættelser i harmoni med biosfæren.
3. Facilitere biodiversitet- og bæredygtighedsvidenskab, uddannelse for bæredygtig udvikling og kapacitetsopbygning.
4. Støtte afbødning af og tilpasning til klimaændringer og andre aspekter af globale miljøændringer.

TRIVSEL, LIVSKVALITET OG FÆLLESSKAB

Indsatserne indenfor dette fokusområde handler om natur og kulturs betydning i menneskers livskvalitet og fællesskaber i biosfæreområdet.

AMBASSADØRNYT

Af Katrine Dietrich, biosfærekoordinator Vordingborg Kommune

Biosfære Møn er en samarbejdsplatform, hvor vi sammen på tværs af kommune, en engageret lokalbefolkning, lokale virksomheder og foreninger udvikler og gennemfører indsatser og projekter med fokus på, hvordan man lever og arbejder i samspil med naturen.

I løbet af året 2022 har der været mange gode lejligheder til at mødes i biosfærenetværket, både i forbindelse med temamøde i foråret, ambassadørkursus, jubilæum, Folkemøde Møn, Biosfære Camp, biosfære-netværkscafe, erhvervsnetværksmøde, Æblernes Dag, Biosfære Julebazar og i arbejdsgruppen 'Sporløs Færd'.

Vi oplever en stigende interesse for Biosfære Møn, hvilket vi er meget glade for, og vi har budt mange nye ambassadører velkomne i 2022, ikke mindst 74 nye juniorambassadører fra 6. klasserne på Møn.

Vi afsluttede 2022 med at færdiggøre vores ny Biosfære Møn hjemmeside, som vi kunne lancere i løbet af januar 2023. Vi håber I kan lide den nye hjemmeside, som også indeholder nye ambassadør tilmeldingsprocedurer.

BIOSFÆRE AMBASSADØRKURSUS 2022

I 2022 blev der udbudt og afviklet det andet biosfæreambassadør kursus med 24 engagerede ambassadører. Holdet rummede både nye ambassadører, og ambassadører, der har været med helt fra starten. Kursusforløbet bestod af et intromøde og 4 korte kursusmoduler, og undervejs blev introduceret til en række biosfæreemner og -ambassadører gennem det oplevelsesorienterede kursus. Kurset afsluttedes med tilmelding som biosfæreambassadør og overrækkelse af diplomer. Vi holder et nyt biosfæreambassadørkursus i forår 2023.

BIOSFÆRENETVÆRKSFAFER – ET NYT INITIATIV

Et nyt initiativ så dagens lys i 2022, hvilket er Biosfærenetværkscafeen. De vil blive gennemført ca. 4 gange årligt med henblik på at styrke netværket og dialogen mellem ambassadører. Tanken er at ambassadører vil have mulighed for at byde ind med skiftende emner og vil kunne tage værtskab for møderne. Den første netværkscafe blev afholdt den 29. september og omhandlede emnet Sporløs Færd i naturen. Det mundede ud i etablering af en arbejdsgruppe med denne overskrift.

MØN BIOSFÆRE FEJREDE 5-ÅRS JUBILÆUM

Den 14. juni 2022 var det fem år siden at Møn og øerne omkring blev udpeget af UNESCO til biosfæreområde, og det blev fejret med et mindre arrangement i gården ved Møns Museum for ambassadører og samarbejdspartnere.

På dagen blev der holdt taler, skålet for Møn UNESCO Biosfæreområde, som de seneste fem år har vist os, hvordan det at være biosfæreområde kan bruges positivt for et lokalområde og som en tværgående løftestang for bæredygtig udvikling i en kommune. På dagen skød vi en ny 5-års periode i gang med lanceringen af ny udviklings- og handlingsplan, som præsenterer seks fokusområder.

Vi fik fornøjelsen af at høre Chris Poole & Kasper Søeborg Duo, som spiller original instrumentalmusik for fløjte og guitar. Deres musik er inspireret af Møns vilde natur og har titler som Hymne til Møn, Natugle Blues og Ulvshale Vinter Samba.

Viceborgmester Else-Marie Langballe holdt tale og fremførte et digt skrevet til Biosfære Møn, som vi bringer her:

Hvad betyder egentligt begrebet Biosfære?

*Det er retten, for mennesker og natur, til at være
Sammen så naturen dygtigt og længe kan bære
Med forskellighed og ret, uden at være sæere.*

*Et samspil i fred og fordragelighed, skal vi lære,
Tak til alle jer, der om formål og biosfære sig kerer
Tak fordi I mindre på naturen vil tære
Og for fisk, tudser, træer og syngende støere.*

*Lad os ej forurene vor fælles atmosfære
Lad konflikter mellem mennesker og natur blive færre
Lad os kun forsigtigt vejkanter beskære
Lad de vilde blomster langs vejene gære.*

*Kære alle, der med Biosfære Møn er nære
I er en del af noget stort og må gerne jer blære
Så I turister kan lokke og til forsigtighed besnære.
Så Møn i fremtiden stadig en naturperle kan være.*

Else-Marie Langballe, 14. juni 2022

TRIVSEL, LIVSKVALITET OG FÆLLESSKAB

BIOSFÆRE JULEBAZAR

Den 11. december 2022 afholdt Møn Biosfære en Biosfære Julebazar i den Bøhmiske Hal i Sukkerfabrikken, Stege. Det blev en fantastisk god, stemningsfyldt og velbesøgt dag - samskabt af så mange mennesker, lokale virksomheder, foreninger og frivillige.

Dagen kastede lys over de mange produkter, initiativer, metoder og kreative løsninger, der findes i vores område – samtidig med, at vi lagde rammer for at ønske gæster og borgere i Vordingborg Kommune havde en hyggelig dag.

Biosfære Julebazar blev som ønsket et marked, hvor man blev inspireret af sanseindtryk, af kreative og bæredygtige løsninger samt af en god og varm stemning. Man kunne høre talks med Inger Marie Scavenius (Klintholm Gods), Susanne Rosenild (Naturvejleder Vordingborg Kommune) og Lars J. Larsen (Middelalderhaven / Foreningen for historiske planter), deltage i workshops, besøge biosfærestanden, foretage lokale julegaveindkøb, møde venner og bekendte, og få et glas – varmt eller koldt!

Vi siger tusind tak til både Fabrikat, Middelalderhaven og alle involverede biosfæreambassadører, lokale producenter og gæster for at løfte dagen til de højder. Og tak til Sukkerfabrikken og Teater Møn for at give mulighed for at vi kunne være i og få del til at fungere så godt i de fantastiske lokaler, som den Bøhmiske Hal er.

OPLEVELSER I BIOSFÆRE MØN

Igen i år lykkedes det at samle en sommerkalender for oplevelser i biosfæreområdet i samarbejde med biosfæreambassadører. Den fælles sommerkalender viser både borgere og gæster, hvordan man kan få både natur og kulturoplevelser i biosfæreområdet.

KLINTEKONGENS RIGE - NY VANDRERUTE LANCERET I 2022

GeoCenter Møns Klint lancerede en ny vandrerute Klintekongens Rige i juni 2022. Ruten er godkendt efter Det Tyske Vandreinstituts certificeringssystem 'Premium Vandreruter'. Det Tyske Vandreinstitut har certificeret mere end 600 ruter i 10 lande. Klintekongens Rige topper listen med flest oplevelsespoint og er i løbet af 2022 blevet utrolig populær blandt både danske og udenlandske turister. På vandreturen kommer du til at opleve alle de største natur- og kultursights på Høje Møn. Du kommer til at bevæge dig rundt i hele det område, der ifølge sagn og legender udgør selveste Klintekongens Rige.

Læs mere på 3 sprog på: www.klintekongensrige.dk

NATURSAFARI MINIVANDREFESTIVAL

Vordingborg Kommune inviterede i maj-juni måned 2022 borgere, gæster og biosfæreambassadører til Mini-vandrefestival. Mini-vandrefestivalen afrundede projektet 'naturesafari' i Møn Biosfære-område, som er resulteret i 10 turfoldere og en årstidskalender for udflugter i biosfæreområdet.

På vandrefestivalen kunne folk i alle aldre gratis prøve 10 nye tematiske ture, der blev guidet af kommunens naturvejledere. Deltagerne kunne opleve både særlig natur og kultur på forskellige destinationer, og flere steder møde lokale foreninger og biosfæreambassadører. Naturesafariablevelserne havde også til formål at inspirere til "sporløs færd" i naturen. Find de 10 guidede naturesafari-ture, og tag selv på naturesafari i biosfæreområdet.

SUNDHED OG TRIVSEL I BIOSFÆREOMRÅDET

Af Susanne Rosenild, naturvejleder Vordingborg Kommune

Foreninger, familier, frivillige, private aktører, organisationer, kommunen og eksterne samarbejdspartnere har på forskellig vis arbejdet på at skabe endnu bedre rammer for, at børn, unge og voksne kan leve et sundt og aktivt liv i biosfæreområdet i løbet af året.

Møn Biosfæres unikke og rige natur bruges systematisk som et vigtigt redskab til både forebyggelse og sundhedsfremme. Blandt andet indeholder kommunens rehabiliteringsindsatser for borgere med kroniske lidelser natur- og uderumselementer. Naturen har dokumenterede sundhedsfremmende effekter, og den inddrages generelt som et vigtigt ben i sundhedsindsatserne i biosfæreområdet, når det er muligt.

Der er skabt særlig fokus på muligheder for naturoplevelser hos flere nye målgrupper. Blandt andet har væresteder for de mest udsatte og børneinstitutioner fået materialer om naturoplevelser over hele året i biosfæreområdet (herunder Naturesafarifoldere).

SAMMEN OM SUNDE, AKTIVE BØRN PÅ MØN

Projektet "Sammen om sunde, aktive børn på Møn" samler foreninger, organisationer, private aktører, kommunale og regionale

indsatser med målet om skabe endnu mere trivsel, sundhed og fællesskab hos børn og unge. I 2022 er der blandt andet opstartet fem frivillige udviklingsgrupper, der skal skabe nye konkrete tilbud til børn og unge i biosfæreområdet.

SUNDHEDSFREMMEDE FÆLLESSKABER I BIOSFÆREOMRÅDET

Der har været mange muligheder for at være fysisk aktiv sammen med andre i Biosfære Møns naturområder i 2022. Foreninger, naturvejledere, frivillige, selvorganiserede grupper og private aktører har afholdt guidede vandreture, cykelture, arrangementer og events i naturen i biosfæreområdet, som fx guidede Naturesafariture, Oplevelsesture for seniorer på 60+, faste onsdagsture, Dark Sky oplevelser, Møn Dragefestival, Vandrefestival og Camøno-vandring.

Vordingborg Kommune har i 2022 også - som noget nyt - etableret et samarbejde med Ulykkespatientforeningen og Polioforeningen og Videnscenter om handicap om at formidle naturruter for ældre borgere med funktionsnedsættelse.

REGISTRERING AF RELIKTPLANTER I VORDINGBORG KOMMUNE 2022

Af Lars J. Larsen, formand for Foreningen for historiske planter

I 2022 startede Foreningen for historiske planter et nyt projekt med registrering af reliktpanter i Vordingborg – med hjælp fra kommunens borgere. Projektet med at registrere middelalderens planter kom godt fra start i foråret. Mange støttede fra start projektet med at registrere relikter eller "levende fortidsminder" i vores kommune. Vordingborg Kommune og Biosfære Møn støtter projektet fremad samt ved udgivelse af et "postkort", som kort fortæller om projektet. Se mere om projektet her: historiskeplanter.dk/projekt-2022-2024/

REGISTRERINGER

I løbet af 2022 har foreningen bag Middelalderhaven haft fælles ture, og samtidigt registrerer mange borgere også tæt ved bopælen, måske bor man tæt ved en kirke, et større gods eller en middelalderlokalitet og så er det muligt at finde nogle af de planter, som kom til Danmark i middelalderen. Middelalderens 4 købstæder byder på mange reliktpanter. Både i Præstø, Vordingborg og Stege har man fundet flere sjældenheder. I Hårbølle så vi flere sjældne planter, det samme gælder ved Marienborg og på Nyord samt Klintholm Havn.

ARTER.DK OG NATURBASEN

Man kan gå på opdagelse i de to databaser, her kan man dykke ned i de mange registreringer af planter og dyr. På arter.dk kan du finde et fællesskab = kaldet: Reliktpanter i Vordingborg kommune. Her har vi afgrænset "planter" og du kan se flere tusinde fund.

Nyt kultursamarbejde:

VILDE VISIONER PÅ KUNSTHAL 44MØEN

Af Jacob Kreutzfeldt, daglig leder Kunsthal 44Møen og Kristina Ask, huskunstner i 44Møen

I 2022 fik Kunsthal 44Møen godkendt i huskunstner-projekt af Statens Kunstfond i samarbejde med Biosfære Møn. Kunsthallen bliver derfor i 2023 hjemsted for projektet Vilde Visioner med huskunstner Kristina Ask. Projektet indbyder 100 skolebørn fra Vordingborg Kommune til at deltage i et forløb, der strækker sig over et helt år med fokus på den fælles natur som ressource og på kunsten som et fælles sprog, der giver nye adgangsveje til verden og til viden. Projektet bliver samtidig opstarten til 44Møens nye skoletjeneste Laboratoriet for Kunst og Natur, som vil være et permanent tilbud til kommunens skolebørn.

Med projektet Vilde Visioner udvikles metoder for undervisning af børn, der med udgangspunkt i kunstens sprog knytter direkte

an til Biosfære Møn. Målet er at vække nysgerrighed, kreativitet og videbegær. Visionen er at kommende generationer dannes til fællesskab, medansvar og til forståelse af, at de selv er en del af naturen. Helt konkret skal vi under overskriften VILDE VISIONER arbejde med naturens ressourcer og bl.a. selv fremstille blæk af plantemateriale. Vi bruger den vilde natur og etablerer bede med udvalgte planter. At etablere blækbede og høste vildtvoksende planter med det formål at undersøge, hvilke farver vi selv kan fremstille, forbinder børnene til naturen og giver dem adgang til nye forståelser af det omgivende miljø og til naturens cyklus af vækst og forfald.

Deltagerne er 3.- og 4.-klasser fra Møn Skole, Gåsetårnskolen, Præstø Skole og Skolen for Livet.

MERE OG BEDRE NATUR PÅ LAND

– biodiversitet og naturbevarelse på land

Genopretning og bevarelse af den artsrige natur er centralt for et biosfæreområde, og arbejdet vil centrere sig om større og sammenhængende naturområder med fokus på genopretning af biodiversitet, naturgenopretning og monitorering af truede arter, Vild med vilje-indsatser m.m.

LIFE ORCHIDS 2022

Af Carsten Horup, naturmedarbejder i Vordingborg Kommune

I oktober 2022 indsendte Vordingborg Kommune en revideret ansøgning til EU's LIFE pulje med projektet LIFE ORCHIDS. Projektet har været undervejs i flere år og er et samarbejde mellem Vordingborg Kommune, Klintholm Gods, Ravn-Nature, Naturstyrelsen Storstrøm og Geocenter Møns Klint. Projektet blev i ansøgningsrunden 2021 fagligt godkendt i EU, men fik desværre afslag på grund af for få midler i puljen. Den nye ansøgning er forbedret på væsentlige punkter bl.a. med en målrettet indsats for sommerfuglen Sortpletlet blåfugl, der har sit eneste tilbageværende levested i Danmark i området. Aage V. Jensen Naturfond og 15. Juni Fonden finansierer fortsat en stor del af projektets medfinansiering.

Projektet vil skabe ny overdrevsnatur og sammenbinde eksisterende overdrev i Klinteområdet. Klintholm Gods indgår i pro-

jektet med 111 hektar, der laves til natur og bindes sammen med Naturstyrelsens overdrev ved Høvblege og Hundevænge. Naturstyrelsens arealer ved Jydelejet indgår også og det samlede projektområde er over 500 hektar. Specifikke indsatser for Sortpletlet blåfugl, orkidéer, vilde bier mv. vil booste biodiversiteten i det nationalt vigtige naturområde. Geocenter Møns Klint vil stå for en stor del af projektets formidling i form af udstilling på Geocentret samt en række forskellige aktiviteter og ture for borgere og turister.

Projektområdet ligger i et af Biosfære Møns kerneområder for natur og vil således styrke og udvikle naturen i biosfære-området. Der forventes endelig svar på ansøgningen i foråret 2023.

NY NATURNATIONALPARK I MØN BIOSFÆRE – ULVSHALE SKOV

Af Katrine Dietrich, biosfærekoordinator Vordingborg Kommune

I marts 2022 blev det besluttet at Ulvshale Skov skulle være blandt de ti nye naturnationalparker, som regeringen og aftalpartier havde besluttet sig for at udnævne. Dermed tog Møn og Vordingborg Kommune endnu et afgørende skridt mod at manifestere sig som et af de områder i landet, der byder på flest unikke naturoplevelser.

Naturnationalpark Ulvshale udgøres af et 306 ha stort område ejet af Naturstyrelsen. Det består af en mosaik af skov og åbent landskab med bl.a. eng, krat, kær og klit. Hele området rummer væsentlige naturværdier, der hænger sammen med den store landskabelige variation og det forhold, at det meste af området aldrig har været opdyrket. Ulvshale Skov er præget af lysåben natur, hvorfor det ifølge aftalen om naturnationalparker skal etableres med et lavt trådhegn.

Naturstyrelsen arbejder med fem trin frem mod en åbning af nationalparken. En proces som indeholder inddragelse, udarbejdelse af projektbeskrivelse og forvaltningsplan, godkendelse og høring,

myndighedsarbejde og etablering samt til sidst åbning og indvielse. Se mere på Naturstyrelsens hjemmeside: naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/naturnationalpark-ulvshale-skov/

Den inddragende fase er i gang, der er etableret nationale videnskabelige og interessant arbejdsgrupper samt nedsat en lokal projektgruppe, hvor forskellige lokale interesser er repræsenteret. Formålet med den lokale projektgruppe er at komme til at kende og forstå lokale interesser og bekymringer, så de kan tages i betragtning i forbindelse med udarbejdelsen af projektplan for naturnationalparken. Biosfære Møn sidder med i denne lokale projektgruppe.

Da der blev udskrevet folketingsvalg i oktober 2022 blev arbejdet med selve naturnationalparken sat på hold. Naturnationalparkerne er skrevet ind i regeringsgrundlaget, og man afventer meldinger fra den nye minister på området.

Ved hjælp af en donation fra A.P. Møller Fonden og midler afsat til udvikling af faciliteter i nærheden af naturnationalparker, er Naturstyrelsen nu i gang med at etablere flere overnatningsmuligheder uden for de naturbeskyttede områder.

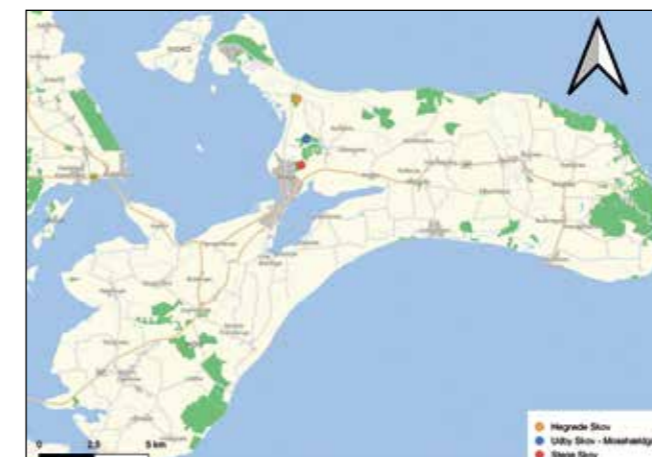

FLERE SHELTERS PÅ MØN

Af Andreas Ostrup Nielsen, friluftsmedarbejder Naturstyrelsen Storstrøm

Vores særegne natur på Møn og Nyord er dragende. Såvel lokale, indenlands- og udenlandsturister opsøger med stigende hyppighed oplevelser forankret i naturen. Hvad end det er de hvide klinter på Møn og GeoCenter Møns Klints forunderlige formidling af fortidens geologiske processer; strandengene på Nyord hvor tusindvis af gæs, ænder og andre vandfugle lægger vejen forbi på deres rejse mellem sommer- og vinterkvarterene; eller de vilde heste på Ulvshale, som vandrer rundt i et foranderligt og alsidigt landskab, har besøgstallene for områderne været stigende.

For at støtte den voksende interesse for at opleve naturen på Møn ønsker Naturstyrelsen, at udvide overnatningskapaciteten på Møn ved at etablere flere sheltere og opgradere nuværende shelterpladser i robuste naturområder. Publikum vil kunne have base ved shelterpladserne og her fra køre, cykle eller gå ud til de nærliggende områder.

ALSIDIG BRUGERGRUPPE

Tre lokaliteter på Naturstyrelsens arealer er afsat til overnatningsplads, hver med forskellig indretning, som muliggør naturoplevelser for en bredere brugergruppe.

I Stege Skov ønsker Naturstyrelsen at etablere to seks-mands sheltere ved den allerede eksisterende bålhytte.

I Udby Skov ved Mosehæddgård shelterplads ønsker Naturstyrelsen at opføre to nye sheltere, hvoraf det ene er særligt egnet til kørestolsbrugere, da det har en udtrækkelig sektion, samt lift til løftesejl. Herudover forventes opført et nyt og handicapvenligt toilet.

I Hegnede Skov er fokus på større grupperinger, men pladsen vil også kunne anvendes af små grupper, med mulighed for en hyggelig aften sammen med andre naturbrugere. Her ønskes opført et stort shelter med plads til 35 personer, samt et "hængekøje hotel", hvor op til 12 hængekøjer kan hænges op.

VORDINGBORG KOMMUNE KÅRET SOM DANMARKS VILDESTE KOMMUNE I 2022!

Vordingborg Kommune blev 19. september 2022 kåret til den allervildeste af Danmarks 98 kommuner. Med titlen følger en million kroner til at skabe mere vild natur i kommunen. I godt halvandet år dystede alle landets 98 kommuner om at udvikle de bedste biodiversitetsprojekter i kampen om at vinde titlen som 'Danmarks vildeste kommune', og Vordingborg Kommune løb med sejren.

"Vi er vildt stolte og glade for, at vi har vundet prisen! Det er en kæmpe anerkendelse af det store stykke arbejde vores medarbejdere og borgere har gjort for naturen", siger borgmester i Vordingborg Kommune, Mikael Smed.

Det er Vordingborg Kommunes naturgenopretningsprojekt på Knudshoved Odde, der har udløst den flotte titel. Her har kommunen på tidligere landbrugsjord skabt 200 hektar ny kvalitetsnatur i samarbejde med Rosenfeldt, Ravn-Nature, Miljøstyrelsen og andre partnere.

EN MILLION TIL MERE VILD NATUR PÅ ØSTMØN

Oveni titlen som Danmarks vildeste kommune lyder præmien på en million kroner øremærket til at skabe mere vild natur. Sammen med Naturstyrelsen og Klintholm Gods vil kommunen udvide kalkoverdrevet på Høje Møn til et naturområde på over 300 hektar til gavn for den sjældne sommerfugl Sortpletet Blåfugl, der har meget få levesteder.

I Danmark finder man den faktisk kun i området ved Møns Klint. Så vi skal passe rigtig godt på den og gøre alt, hvad vi kan, for at forbedre dens levesteder, så alle danskere fortsat kan opleve den unikke sommerfugl, siger Carsten Horup. Indsatsen vil også have fokus på, hvordan naturen i området kan formidles, så kommunens borgere får mulighed for at opleve området og dyrelivet på tæt hold.

STOR SUCCES MED GENOPRETNING AF NYT KALKOVERDREV PÅ ØSTMØN

Af Carsten Horup, naturmedarbejder Vordingborg Kommune

Vordingborg Kommune gennemførte i vinteren 2017/2018 et naturgenopretningsprojekt på Møns Klint i tæt samarbejde med Klintholm Gods. Formålet var at udvide arealet med de truede kalkoverdrev og forbinde eksisterende og nye kalkoverdrev. Indsatsen skete som en del af implementeringen af kommunens Natura 2000 handleplan for klinteområdet og var finansieret af Vordingborg Kommunes miljømålsmidler.

Arealet var på i alt 3 hektar, hvoraf hovedparten bestod af gammel udlevet nåleplantage. Efter aftale med Klintholm Gods blev træerne fældet, rødderne trukket op og fliset og overjorden skrabet af. Herefter blev der etableret ekstensiv helårsgræsning med Hereford-kvæg fra Klintholm Gods og arealet blev samhegnet med et eksisterende overdrev på ca. 10 hektar.

I 2019, 2020 og 2021 blev arealet udover afgræsning slået maskinelt for at bekæmpe opvækst af uønskede buske som f.eks. brombær. I maj 2022, blev der fundet ikke mindre end 15 eksemplarer af den fredede og truede orkidé, Stor gøgeurt. Stor gøgeurt findes i Danmark kun på Møns Klint og i Sydøst-Jylland. Derudover blev der registreret over 25 øvrige karakteristiske overdrevsarter på arealet bl.a. Merian, Stor knopurt, Hulkravet kodriver og Alm. Mælkeurt.

Resultatet viser, at hvis man giver naturen plads og genopretter naturen på de rigtige steder og på den rigtige måde kan vi hurtigt få den meget sårbare og sjældne biodiversitet tilbage i vores smukke landskaber i Vordingborg Kommune.

FRIVILLIGE INITIATIVER FOR NATURBEVARELSE I BIOSFÆREOMRÅDET

I tillæg til kommunens naturpleje og – projekter er der en del borgere og foreninger, der lægger en frivillig indsats for at pleje naturen og opmuntre biodiversitet.

VILDE HAVEMENTORER PÅ MØN

Af Chris Pool, frivillig havementor i Vild Vordingborg, lokalgruppe Møn

Vild Have Mentorer, Møn er en gruppe frivillige der gerne vil fremme biodiversiteten ved at inspirere andre til selv at skabe betingelser for mere vild natur i private haver. Med en bevilling fra Grønt Guld fonden har gruppen holdt flere velbesøgte åben havelåge arrangementer i 2022, hvor der blev udbredt viden om de små og store tiltag, som skaber bedre levevilkår for vilde, danske dyr og planter. Der blev indkøbt og uddelt poser med vilde, danske frø og brochurer. Informationsskilte og relevante fagbøger blev vist frem på arrangementerne.

Udover egne arrangementer har havementorerne deltaget på Biosfære Møns 5-års fejring, holdt oplæg på ambassadørkursus og deltaget på Biosfære Julebazar, hvor vi snakkede med mange mennesker og fik delt adskillige frøposer og brochurer ud.

Havementorerne mærker en stigende interesse fra ejer af både helår- og sommerhusgrunde for at være med på "vild med vilje" trenden.

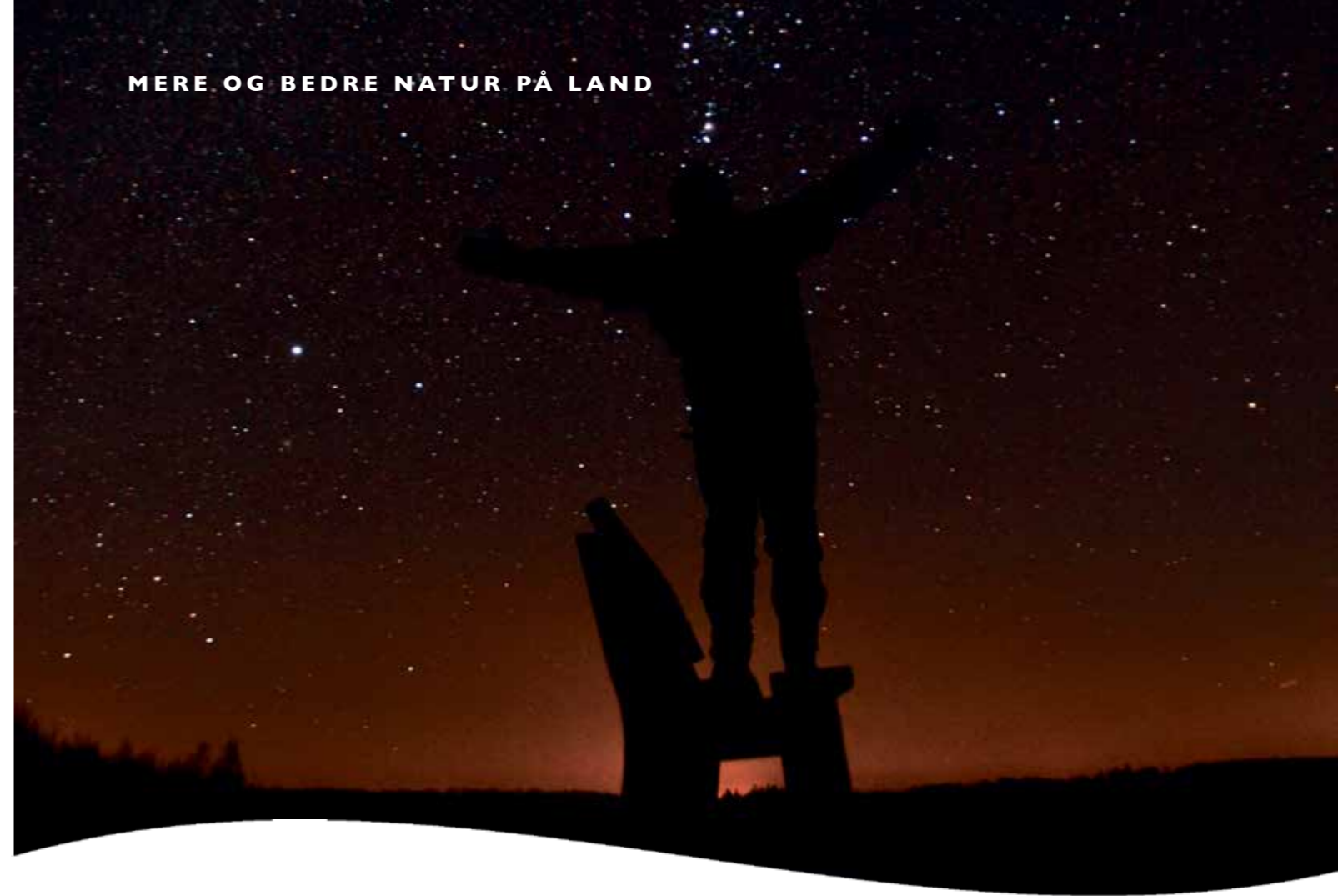
FRIVILLIGGRUPPER I NATURPLEJEN

Af HC Gravesen og Ditte Laurrup-Larsen, DN Vordingborg

I snart 20 år har Naturstyrelsen inviteret til aktiv naturplejeindsats i Jydelejet på Høje Møn i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening Vordingborg, Græsningsforeningen Høje Møn og Vordingborg Kommune. Én årlig plejedag i september, hvor kerneområdet for den sjældne orkidé, Horndrager, bliver slået med le, og urtematerialet bliver revet af og fjernet. Som regel er vi 20 – 30 aktive på dagen.

Interessen har været stigende for at deltage i naturplejegrupperne, og derfor er der oprettet naturplejegruppe nr. 2 på Høje Møn efter nogenlunde samme model, og denne gruppe er også kommet godt i gang. For at kende forskel på de to grupper, har man "døbt" den første gruppe "Anacamptis" og den anden gruppe "Pyramidalis", hvilket er det latinske for- og efternavn på den sjældne orkidé, Horndrager.

Spørgsmål om naturplejegrupperne på Høje Møn til HC Gravesen, mail: hcgravesen@outlook.dk

NYT OM DARK SKY

Af Jette Lykke, House of Møn og Katrine Dietrich, Vordingborg Kommune

Vores Dark Sky udpegning er en af de ting, vi er stolte af på Møn. Arbejdet med Dark Sky er forankret i en koordinationsgruppe, som ledes af House of Møn og rummer repræsentanter fra både turistforeningen, Dark Sky guides og overnatningssteder, såvel som frivillige ildsjæle og Vordingborg Kommune. Gruppen koordinerer både events og tiltag, såvel som den bevarende del af vores udnævnelse.

DARK SKY EVENTS OG TILTAG

Der udbydes løbende Dark Sky events og aktiviteter, målrettet både turister og borgere i Vordingborg og tilstødende kommuner. I 2022 har Dark Sky været en del af et større fremstød i Illum /Muji i København i september med bl.a. fokus på den generelle turisme på Møn.

Under Friluftsrådets landsdækkende event 'Nat i Naturen' den 27. august deltog Dark Sky Møn og Nyord med seks arrangementer, der i blandt Mørkevandringer med Naturguider i de to Dark Sky Parker (Klinteskoven og Nyord), mulighed for besøg i Damsholte Stjerneobservatorium, Dark Sky middag på Villa Huno m.m.

Dertil kommer at der i 2022 blev bevilget penge til at anlægge tre nye Dark Sky ruter, hvor borgere og gæster selv kan tage ud og opleve det unikke nattemørke. De vil blive klar til indvielse i 2023.

VÆR MED TIL AT BEVARE NATTEMØRKET

Et vigtigt element i Dark Sky programmet handler om et kontinuerligt fokus på at bevare nattemørket og mindske lysforurening.

Derfor startede 2022 med en kampagne, hvor borgere blev oplyst om hvordan de kan bidrage til at bevare nattemørket gennem en husstandsomdelt folder. Man indgik også i samarbejde med XL-byg i Stege om at fremhæve og oplyse om Dark Sky venlig belysning, såvel som man har informeret om Dark Sky på diverse stande på jubilæumsdag, Folkemøde Møn, Æblernes dag og Biosfære Julebazar.

DARK SKY AMBASSADØR

Dark Sky er også en integreret del af Biosfære ambassadørprogrammet og du kan som biosfæreambassadør vælge det særligt til at blive Dark Sky ambassadør. Som Dark Sky-ambassadør er du med til at sætte fokus på formidling af Dark Sky og bevarelse af det uforstyrrede nattemørke.

Se mere om ambassadør programmet på biosfære.vordingborg.dk/dark-sky/

VAND I BALANCE

- fra åer og søer til nor, fjorde og hav

Vordingborg Kommune er den danske kommune med den længste kystlinje, og over halvdelen af biosfæreområdet er udgjort af kystvande. Derfor udgør livet i vandområder og fokus på biodiversitet i vand et væsentligt element.

FOKUS PÅ NATURBASEREDE LØSNINGER I KYSTVANDE

Af Søren Per Sørensen, udviklingskonsulent Vordingborg Kommune

I det internationale netværk mellem biosfære områder i Østersøen - Biosphere for Baltic - er vi i gang med at udforme en ansøgning til Interreg Baltic Sea. I ansøgningen tages der hul på at øge brugen af naturbaserede løsninger på samtidens udfordringer, i forhold til blå biodiversitet.

I Møn UNESCO biosfæreområde deltager vi i temaerne om stenrev og fremtidens generationer. Vi vil i projektet analysere hvor der var stenrev tidligere og hvor vi kan genskabe stenrev. Desuden forsø-

ges det via projektet at finansiere et "forsøgs" stenrev, hvor det kan demonstreres hvilken positiv effekt etableringen har på den blå biodiversitet. Samtidig skal fremtidens generationer involveres i processen, i form af et potentielt samarbejde med gymnasiets lærere og studerende. Indholdet styrkes via det internationale samarbejde, hvor partnerne skal lære af hinandens erfaringer med naturbaserede løsninger. Ansøgningen forventet indleveret medio marts og svar vil foreligge ultimo november. Ved positivt svar starter projektet op den 1.1.2024.

ROVFISKENE I BIOSFÆREOMRÅDET

Af Jimmi Spur Olsen, vandløbsmedarbejder Vordingborg Kommune

I hele Vordingborg Kommune arbejdes der ihærdigt på at redde de meget pressede, men helt unikke bestande af brakvandsaborrer og brakvandsgedder. Dette gøres bl.a. ved at skabe livsvigtige gydeområder i ferskvand.

I 2022 er der blevet etableret to helt nye gydeområder i form af lavvandede søer langs Tubæk Å, samt blevet oprenset en tilgroet sø i samme område. I foråret blev der elfisket moderfisk af brakvandsgedder i Tubæk Å. De befrugtede geddeæg blev klækket af RGU-skolen i Ringsted og de 5 cm store yngel blev i maj udsat i to gydeområder hvorfra de forventes at trække ud

i Biosfæreområdets brakvand. Det blev i 2022 for første gang konstateret at brakvandsaborre havde gydt i tidligere etableret gydeområder og at det resulterede i yngel som igen forhåbentlig når de har vokset sig store ude i brakvandet, vil vende tilbage til samme område for at gyde.

DTU-Aqua har i 2022 fortsat et stort antal lyttebøjer placeret i bl.a. Biosfæreområdets brakvand. Lyttebøjerne registrerer signaler fra brakvandsgedder, som er mærket med sendere, med det formål at afklare geddernes bevægelsesmønster i området. Resultaterne skal danne grundlag for fremtidens bæredygtige forvaltning.

VAND I BALANCE

TRUEDE PADDER I BIOSFÆRE MØN 2022

Af Carsten Horup, naturmedarbejder Vordingborg Kommune

En række vandhulsprojekter på Vestmøn har i de senere år forsøgt at hjælpe den lille population af grønbroget tudse, der har et af Danmarks vigtigste levesteder her, bl.a. projektet "Biodiversitetssøer i Biosfære Møn". Som led i opfølgning på indsatsen har Vordingborg Kommune gennemført en monitoring af kaldende hanner i ynglesæsonen 2022. I alt er der registreret 265 kaldende tudser i hele kommunen, hvoraf kun 117 stk. er hørt på Møn og Bogø. Bestandene er dog fortsat lave som følge af mangel på levesteder.

Der er positive tendenser, der viser, at etableringen af nye vandhuller gør en forskel. I jordbassinerne ved Stege gjorde kommunen en større indsats for Grønbroget tudse i 2019/2020 med etablering af nye vandhuller og udsætning af haletudser. I 2021 blev der hørt 3 tudser. Dette tal var steget til hele 13 kaldende hanner fordelt på flere vandhuller. Vi forventer, at endnu flere tudser kan opleves her i 2023.

Ved Oddermosen er der ligeledes gennemført et samarbejdsprojekt med borgere, der har ført til forbedret pleje og etablering af nye levesteder. I 2022 blev der hørt 8 kaldende hanner i området.

I 2023 fortsætter indsatsen med etablering af vandhuller og monitoring af kaldende hanner. Vordingborg Kommune er altid interesseret i fund af grønbroget tudse overalt på Bogø og Møn - så tøv ikke med at ringe til kommunen, hvis du er så heldig at finde et af disse sjældne dyr.

AFSLUTNING AF PROJEKTET "BIODIVERSITETSSØER I BIOSFÆRE MØN"

I perioden 2018-2022 gennemførte Ravn-Nature for Den Danske Naturfond og Vordingborg Kommune projektet "Biodiversitetssøer i Biosfære Møn". Projektet blev afsluttet og afrapporteret i en slutrapport i september 2022. Projektet har skabt følgende resultater:

- Oprenset og etableret 54 nye vandhuller for grønbroget tudse og strandtudse
- Opsat 2.800 meter elhegn i tre nye hegninger på Bogø for at sikre optimale yngle- og leveområder for grønbroget tudse
- Etablering af 56 grusbunker på vejskråninger langs Grønsundvej og på Bogø for Mark-firben
- Gennemført et opdrætsprogram for grønbroget tudse og strandtudse i samarbejde med ZOO
- Opsat fire informationskilte om projektet bl.a. ved jordbassinerne i Stege
- Udarbejde en video om udsætning af grønbroget tudse i Jordbassinerne i Stege.

I de kommende år forventes en stigning i bestandene af grønbroget tudse, strandtudse og markfirben som følge af de mange nye levesteder, der er etableret for arterne. Vordingborg Kommune vil i årlige monitoringer følge udviklingen nøje.

BÆREDYGTIGT ERHVERVSLIV, LANDBRUG OG TURISME

I Møn Biosfære har vi fokus på at bo og arbejde i samspil med naturen. Udviklingen i biosfæreområdet handler derfor også om at bidrage til et blomstrende lokalsamfund, hvor der er økonomisk udvikling, og folk kan finde arbejde.

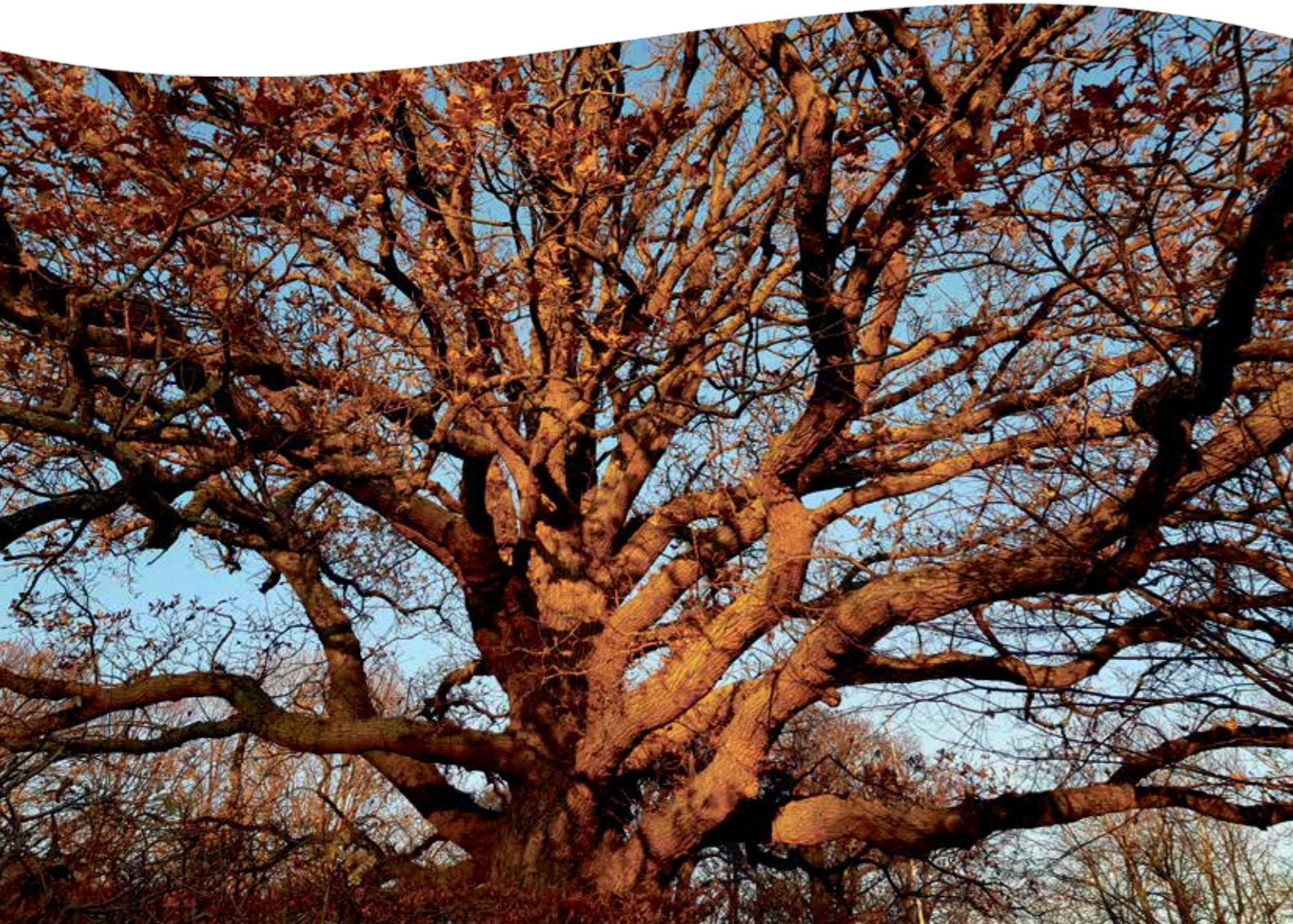
BÆREDYGTIG TURISME

Af Søren Per Sørensen, udviklingskonsulent Vordingborg Kommune

Den bæredygtige turismestrategi har i løbet af 2022 udmøntet sig i en handlingsplan for bæredygtig turisme udvikling i Møn UNESCO biosfæreområde. Handlingsplanen er vedtaget politisk, og arbejdet med de definerede projekter startes op. Der er flere af handlingsplanens projekter der allerede er igangsat, da det var ønsket enten politisk eller fra processen med borgerne under udarbejdelsen af handlingsplanen. Således arbejdes der allerede med en mobilitetsplan for fremtidens bæredygtige mobilitet i området, samt etablering af Mødested Møn.

VELKOMSTCENTER – MØDESTED MØN – STATUS

Der er i løbet af året blevet udarbejdet en udviklings- og forretningsplan for velkomstcentret på Sukkerfabrikken, Mødested Møn. Planen er nu afsæt for en fundraising indsats, hvor det forsøges at rejse den nødvendige kapital til selve etableringen af Mødested Møn.

BÆREDYGTIGT ERHVERVSLIV, LANDBRUG OG TURISME

PRØV – NYT FØDEVARENETVÆRK ER ETABLERET

Af Jette Lykke, udviklingskonsulent og projektleder House of Møn

Med støtte Landsdistrikpuljen og Vordingborg Kommune, har House of Møn de seneste to år været værter for et projekt med fokus på lokale fødevarer i Vordingborg Kommune. Indsatsen er sket i et samarbejde med Biosfære Møn og foreningen Kultivator.

Under navnet PRØV (PRæstø, mØn, Vordingborg) har vi med fire koncentrerede indsatsen givet synlighed til – og synergi mellem producenter af lokale fødevarer, spisesteder, gårdbutikker og andre fødevarerinteressenter;

- Et nyt website; www.prov.dk – og profiler på SoMe
- Et række netværksmøder, med bl.a. ekspertoplæg og øget kendskab til hinanden produkter
- Markedsdage med præsentation af den lokale produktion bl.a. i København, talks med producenter m.m.
- En fælles visuel profil, der bl.a. understøtter en fælles markedsføring af områdets føde- og drikkevarer

Projektet er så vidt muligt skabt med størst mulig sammenhængskraft til de øvrige store turismebrands, som Camønoen, Dark Sky, Biosfære Møn.

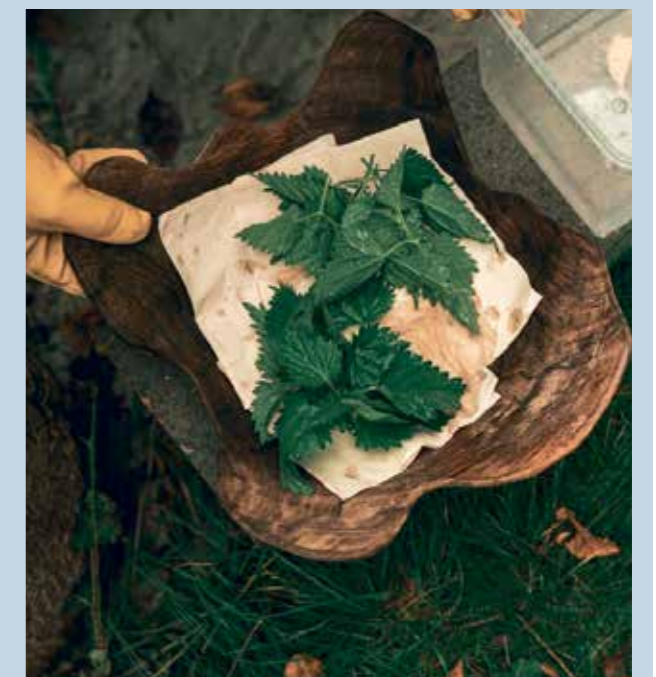

Projektet er formelt afsluttet ved udgangen af 2022, men House of Møn arbejder på indsatsens efterliv; bl.a. med løbende vedligeholdelse af hjemmesiden og fødevarer delen af Oplev Møn Appen, samt de løbende netværksmøder blandt primært interessenter, som har været en stor succes.

BÆREDYGTIG EMBALLAGE I BIOSFÆREOMRÅDE

Med afsæt i erhvervsnetværket i Biosfære Møn er det blevet besluttet at gå videre med et projekt, der sætter fokus på bæredygtig emballage ift. take-away produkter i biosfæreområdet. Man har ansøgt Puljen til Kyst, havne, natur og Biosfære, og fået bevilget midler til en forundersøgelse, der skal foregå i 2023, og forhåbentlig munde ud i nogle fælles initiativer på tværs af aktører.

Der sker meget på dette område i disse år, også lovgivningsmæssigt, og det at være opdaterede på dette samt forsøge at finde de både mest innovative bæredygtige og samtidigt gennemførlige løsninger, er i fokus for projektet.

SOMMER I BIOSFÆREOMRÅDET

Af Jette Stauner, naturmedarbejder Vordingborg Kommune

MØN RANGERE

Efter succesen med Møn Rangere sommeren 2021 blev dette gen- taget i 2022, hvor Vordingborg Kommune ansatte fire udadvendte, hjælpsomme Møn Rangere af forskellig alder, erfaring og køn i hele sommerperioden.

Deres opgave var at hjælpe turister på Møn og Nyord og løse prak- tiske problemer i løbet af sommeren. Det kunne være at fjerne spontane bålpladser på strandene på Østmøn, lede vandrere og cykelturister til de gode ruter på Camønoen, andre gode oplevelser, overnatningssteder og toiletter. Desuden fungerede de som trafik- betjente ved tirsdagsmarkederne og som brobyggere imellem de forskellige turismeaktører og de lokale beboere på Møn.

Tilbagemeldingerne om Møn Rangerne har igen i 2022 været meget positive. Især deres synlighed, færden overalt og hjælp- somhed er blevet fremhævet.

OUTDOOROPLEVELSER

2022 blev året, hvor Camønoen oplevede et fald i antal vandre- re. Fra 11.000 vandrere i 2021 er besøgstallet forventet at være omkring 5.000 vandrere, altså vandrere, der har været forbi Møns Museum, der er startsted for Camønoen. 2022 blev også året, hvor Museum Sydøstdanmark frigav sin nye femårs plan for Camønoen, hvor camønoambassadører blev introduceret, og der er endnu stør- re fokus på Camønoen som et produkt for outdoorturister.

Det er stadig tydeligt, at outdoorturisme er populært, men i 2022 har det mest synlige været cykelturisterne.

Der er et tæt samarbejde mellem Vordingborg Kommune og Natur- styrelsen omkring faciliteter til friluftsliv, hvor der ses på at forbedre eksisterende overnatningspladser og udvide hvis muligt.

OUTDOORTURISMENS AFTRYK PÅ NATUREN

I 2022 arbejdede man desuden med de problematikker, som de mange outdoorturister har afstedkommet i de foregående år. Vor- dingborg Kommune, Naturstyrelsen og Visit Sydsjælland og Møn deltager i en følgegruppe i Dansk Kyst- og Naturturismes rele- vante projekt Outdoorturismens aftryk på naturen (OTAAN). Pro- jektet afsluttes januar 2023. Her indgår målinger i Ulvshale Skov, der også testes for andre metoder til at følge konsekvenserne af besøgstryk på et naturområde. En anden måde at imødekomme problemstillingerne med flere brugere har været at afholde lokale borgermøder i områder, der har været påvirket af den stigende outdoorturisme med efterfølgende opfølgning af på aftalte tiltag.

GRØN OG GRATIS ELEKTRISK ANDELSBUS PÅ MØN

I 2022 indgik Vordingborg Kommune et partnerskab med energi- og fibernetkoncernen AnDEL og Region Sjælland om gratis eldre- ven busdrift på Møn for turister og borgere. Bussen er finansieret af AnDEL med 17 millioner kroner i et treårigt forsøgsprojekt. House of Møn er udpeget som den lokale driftsansvarlige.

Den grønne Andelsbus kører i ferier og weekender ture på Møn efter en fast køreplan. Alle kan hoppe gratis på elbussen, så både turister og lokale får bæredygtig transport til og fra byer og seværdigheder. Formålet er støtte op om bæredygtighed gennem energivenlig transport samt at forsøge at begrænse presset på øens infrastruktur i de travle sommermåneder.

Resten af året kører elbussen regionens skolebørn til skoletje- nester og kan i begrænset omfang også bestilles til kørsel af skoleelever til kultur- og fritidstilbud mv.

VIDEN, LÆRING OG FORMIDLING

Som biosfæreområde er man modelområde for bære- dygtig udvikling og implementering af FN's verdensmål, og har derfor en rolle i udforskningen af forhold og nye bæredygtige løsninger.

DANMARKS FØRSTE BIOSFÆRE CAMP FOR 6. KLASSER PÅ MØN I 2022

Af Stine Bigum Pedersen og Katrine Dietrich, Vordingborg Kommune

I september 2022 afholdt Vordingborg Kommune Danmarks før- ste Biosfære Camp for alle 6. klasser på Møn. Eleverne i skolerne på Møn skal have noget ud af, at området er Danmarks eneste biosfæreområde og har en natur, der både er værd at lære om og være stolt af.

76 børn og 10 voksne var samlet på Camp Møns Klint for at lære om og opleve natur, bæredygtighed og naturdannelse gennem workshops, Dark Sky oplevelse og samvær på tværs af skoler. Der var desuden fokus på fællesskab, og på at børnene lærte hinanden at kende på tværs af folkeskoler og privatskoler på Møn. Trivsel er vigtig, og derfor arbejdes der på at styrke unge- miljøet på Møn helt fra mellemtrinnet.

Viden om og oplevelser i naturen var i centrum på camp'en. Fokus var også at støtte op om det gode samvær mellem bør- nene og samtidigt give grobund for udvikling af et forhold til

naturen. Der var taget afsæt i den nyligt vedtagne kommunale naturfagsstrategi samt forståelsen af, at hvis man har et forhold til naturen, så vil man også gøre mere for at passe på den. Derfor blev de unge mennesker også Biosfære juniorambassadører i forbindelse med camp'en.

Biosfære Camp'en er blevet til i et samarbejde mellem skoleom- rådet, Biosfæresekretariatet og skolerne på Møn. Der arbejdes på at Biosfære Camp kan blive et fast element for 6. klasser i biosfæreområdet og på sigt i hele Vordingborg Kommune.

Camp'en opnåede stor mediebevågenhed og begivenheden blev dækket af både TV2Øst, Dagbladet Information, Sjællandske og Ugebladet for Møn. Og blev efterfølgende positivt evalueret af både børn, lærere og forældre. Vi glæder os til at gentage Bios- fære Camp med nye skønne 6. klasser i 2023.

FOKUS PÅ SPORLØS FÆRD I NATUREN

En ny arbejdsgruppe bestående af både biosfære-ambassadører, biosfæresekretariatet og fagfolk fra kommunen blev nedsat i 2022 og vil sætte fokus på, hvordan vi kommer bredere ud med budskabet om 'Spørløs Færd i naturen'. Og hvordan vi på en positiv måde skal fortælle dem, der bruger den fantastiske natur på Møn, hvad god adfærd i naturen er.

I 2022 blev der bevilget midler til at gruppen kan lave en forundersøgelse og en mini-konference om emnet med relevante aktører. Projektet har til hensigt at munde ud i konkrete tiltag, der vil have fokus på en positiv tilgang og "nudging", d.v.s. at påvirke de besøgende positivt til gode valg og god adfærd.

NATURPROJEKT I ODDERMOSEN - STATUS

Af Jesper Karup, biolog og lodsejer på Møn

I 2020 blev der, i et samarbejde mellem Vordingborg Kommune og 3 lodsejere, oprettet et naturprojekt i Oddermosen på Møn. Formålet med projektet er at forbedre levevilkårene for den grønbrogede tudse og generelt højne biodiversiteten i Oddermosen.

Udviklingen af biodiversiteten i Oddermosen, har siden projektets start været overvåget af gymnasieelever fra Egedal Gymnasium og HF. Eleverne er hvert år på bio-blitz med overnatning, hvor de i samarbejde med professionelle botanikere og entomologer, bestemmer og registrerer de arter som de finder. Formålet med dette er at højne elevernes kontakt til og forståelse for naturen og at give eleverne indsigt i hvordan man kan højne biodiversiteten i et naturområde, samt at introducere dem for hvilke metoder man kan bruge til at bestemme biodiversitet.

Allerede i 2021 blev der registreret ynglende grønbrogede tudser i en af de tre oprensede søer og i 2022 blev der registreret ynglende tudser i alle 3 søer, hvilket må siges at være en positiv udvikling. I 2023 er det planen at lave en grundig optælling af hvor mange ynglende grønbrogede tudser der er i de enkelte søer, samt hvor længe de bliver og yngler i de enkelte søer.

Ligesom de foregående år har der i år 2022 været 3 biologi A hold og et biotek-hold ude på området for at registrere hvilke dyr og planter der findes i Oddermosen. Udover at registreringen af dyr og planter, har eleverne i år 2022 som et led i den formidlende del af biosfæreprjektet, udarbejdet plancher der informerer om nogle af de arter man kan støde på i Oddermosen, såsom grønbroget tudse, markfirben, stor vandsalamander og digesvaler. De indsamlede data over hvilke dyr og planter der er fundet i området, bliver hvert år registreret i den nationale database arter.dk.

UDVIDELSE OG EVALUERING AF BIOSFÆREOMRÅDET

Med vedtagelsen af den Bæredygtige Turismestrategi i kommunalbestyrelsen i april 2021 er der åbnet for at søge om en udvidelse af biosfæreområdet til at dække hele Vordingborg Kommune.

STATUS PÅ UDVIDELSE

Af Katrine Dietrich, biosfærekoordinator Vordingborg Kommune

Med vedtagelsen af den Bæredygtige Turismestrategi i kommunalbestyrelsen i april 2021 er der åbnet for at søge om en udvidelse af biosfæreområdet til at dække hele Vordingborg Kommune.

Udvidelsen vil kræve en ansøgning til UNESCO og en række indsatser, hvor der skal udpeges kerneområder, kortlægges demonstrationsprojekter, udredes naturværdier og mobiliseres lokal opbakning, etc.

Overordnet kan man tale om på tre hovedaktiviteter:

- Zonering på Sjællandssiden i kerneområder, bufferzoner og udviklingsområder samt demonstration af de kvaliteter, der gør, at dette område kan blive biosfæreområde
- Opbygning af en lokal forankring i den nye del af biosfæreområdet
- Udarbejdelse af UNESCO-evaluering inkl. beskrivelse af udvidelsen.

Den nuværende status er at udvidelsesplanerne er forsinket. Pga. kommunens trængt økonomi har det ikke været muligt at skaffe den nødvendige finansiering til udvidelse og fremtidig drift af det meget større biosfæreområde.

NYT FRA INTERNATIONALE UNESCO SAMARBEJDER

Der har i årets løb i 2022 været en god dialog med UNESCO-kontoret i Paris. Møn Biosfære deltog til et internationalt møde i EuroMab, det første i flere år, efter corona. Mødet foregik i september i Østrig, og gav i tillæg til inspiration indenfor en række områder også mulighed for at mødes med kolleger i det nordiske biosfærenetværk NordMab og i netværket Biosphere for Baltic. På mødet blev Møn Biosfære desuden valgt ind i EuroMab's styrekomite.

I NordMab har man endvidere fået bevilget midler til et nyt internationalt projekt. Forudsætningen for projektet er, at der er kommet en ny Global Biodiversitets-aftale. Den blev godkendt på COP15

om biodiversitet i Montreal i december. Projektet er flerstrengt, den første opgave består i at "oversætte" den globale aftale til brug i biosfæreområder. Det vil sige, hvordan kan og vil biosfæreområder være lokale omdrejningspunkter for at arbejdet med at implementere den nye globale biodiversitets ramme.

Den næste opgave bliver at lave en kortlægning af potentielle nye biosfæreområder i Norden. Til det vil projektet udarbejde en ramme for, hvordan en kortlægning kan foregå, hvilke kriterier skal der være, og hvordan kan vi arbejde med det.

Vordingborg Kommune

Afdeling for Kultur Fritid og Udvikling
Koordinator for Møn Biosfæreområde
Katrine Ohm Dietrich
kdie@vordingborg.dk
mobil: 25 33 18 78

